

Державна фінансова допомога: сутність, критерії ідентифікації, класифікація

Стаття присвячена дослідженню сутності, критеріїв ідентифікації та класифікації державної фінансової допомоги. Зазначено, що різноманітність форм, видів, напрямів надання грантових коштів визначає необхідність уточнення теоретичних основ забезпечення державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання, що актуалізує тему наукового дослідження. Метою статті є визначення поняття «державна фінансова допомога» на підставі оцінки наукових підходів до її трактування, вирішення критеріїв її ідентифікації та уточнення класифікаційних ознак її поділу для подальшого дослідження напрямів призначення та надання. Дослідження наукової літератури щодо напрямів надання допомоги підприємствам надало можливість визначити «теоретичні прогалини» щодо її трактування, спричинені різним сприйняттям її змістовного наповнення. На підставі проведення термінологічного аналізу відмінностей між поняттями «грант», «державна фінансова підтримка», «державна фінансова допомога» було визначено таке: поняття «державна фінансова підтримка» за змістовним наповненням є ширшим поняттям, ніж «державна фінансова допомога», оскільки остання має відповідати низці критеріїв, визначених для державних заходів, які характеризують її сутність. У статті виокремлено критерії державного заходу, які ідентифікують його як державну фінансову допомогу: 1) наявність державних ресурсів; 2) наявність економічної вигоди (конкурентної переваги), яка виникає при передачі суб'єкту господарювання державних ресурсів; 3) вибірковість (селективність) допомоги на реалізацію заходу; 4) викривлення конкуренції внаслідок надання такої державної допомоги; 5) необхідність здійснення державного фінансового контролю. Щодо співвідношення понять «грант» або «грантова фінансова допомога» та «державна фінансова допомога» зроблено висновок, що грант – це сукупність фінансових та інших ресурсів, наданих на умовах безоплатного, безповоротного, цільового фінансування за рахунок різних джерел (коштів державного, місцевого бюджетів, міжнародної технічної допомоги) з метою реалізації певного заходу або інвестиційного проекту. Водночас поняття «державної фінансової допомоги» є ширшим, оскільки містить різноманітні види, зокрема й грантову підтримку. Авторами уточнено класифікацію видів державної фінансової допомоги за різними ознаками, що сприятиме розширенню напрямів її призначення та надання, особливо в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення.

Ключові слова: державна фінансова допомога; державна фінансова підтримка; грант; повоєнне відновлення

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Умови воєнного стану, знищення виробництв, цивільної інфраструктури, підприємств, міграція населення за кордон обумовили збитковість українського бізнесу та падіння ВВП. В таких умовах надання державної фінансової допомоги для підтримки або «перезапуску» власного бізнесу стало для більшості суб'єктів господарювання можливістю відновити свою економічну діяльність. Привабливість грантової допомоги обумовлена її безоплатністю, цільовим характером та безповоротністю, що робить це джерело відновлення діяльності підприємств достатньо поширеним. Водночас різноманітність форм, видів, напрямів надання грантових коштів визначає необхідність уточнення теоретичних основ забезпечення державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спираються автори. Питанням державної фінансової підтримки присвячено наукові праці значної кількості вчених, зокрема: О.Ліллемяє [4], Т.Некрасової [8], К.Алексеевої [1], Н.С. Поповенко, О.В. Ганенко [11] та інших. Водночас потребує уточнення співвідношення між собою понять «державна фінансова підтримка», «грантові кошти», «державна фінансова допомога», що актуалізує тему статті й визначає її мету.

Метою статті є визначення поняття «державна фінансова допомога» на підставі оцінки наукових підходів до її трактування, вирішення критеріїв її ідентифікації та уточнення класифікаційних ознак її поділу для подальшого дослідження напрямів призначення та надання.

Викладення основного матеріалу дослідження. Дослідження наукової літератури щодо напрямів надання допомоги підприємствам надало можливість визначити «теоретичні прогалини» щодо її трактування, спричинені різним сприйняттям її змістовного наповнення. Наприклад, Т.Некрасова визначає

державну допомогу суб'єктам господарювання як «фінансове, організаційне, інше сприяння, що здійснюється по відношенню до суб'єктів господарювання спеціально уповноваженими органами державної влади або місцевого самоврядування з метою досягнення економічних або соціальних цілей, забезпечення сталого розвитку економічної (соціальної сфери)» [8]. Є протилежна позиція, яка визначає відмінність державної допомоги від державної підтримки залежно від поставлених цілей її спрямування. Наприклад, мета державної допомоги пов'язана з компенсацією втрат суб'єктів господарювання внаслідок господарської діяльності, що обумовлює її надання підприємствам, які знаходяться у кризовій ситуації. На відміну від цього трактування, поняття «державної фінансової підтримки» передбачає розвиток визначених напрямів економіки країни, в яких зацікавлена як держава, так і суспільство. Тобто, існує момент зацікавленості господарюючих суб'єктів у розвитку пріоритетних напрямів економіки.

Однак є низка аргументів проти такого розмежування понять «державна допомога» та «державна підтримка». Ліллемяе О. стверджує, що необхідно аналізувати наслідки надання таких видів підтримки для суб'єктів її одержання. Зрозуміло, що є переваги у здійсненні господарської діяльності підприємств, які одержали можливість підвищити власні конкурентні переваги за рахунок отримання підтримки. Крім того, з юридичної точки зору поняття «державної допомоги» виникло на перших етапах створення ЄС. Лише більш пізні зміни законодавчої бази ЄС (зокрема, Лісабонський договір, прийнятий у 2007 році, що вносив нормативні зміни до Договору про Європейський Союз) уточнив наявність ознак, за якими будь-який захід державної підтримки перетворюється на державну фінансову допомогу [4].

Алексеева К. надає таке визначення державної підтримки щодо аграрних підприємств: це сукупність взаємопов'язаних елементів, дія яких спрямована на захист підприємства від кризових явищ та ситуацій, попередження появи негативних тенденцій у розвитку та запобігання банкрутству [1]. Автор пов'язує надання державної підтримки з кризовим фінансовим станом суб'єктів господарювання, однак на практиці не завжди це є підставою для її надання. Наприклад, можна виокремити декілька напрямів державної фінансової підтримки в Україні: 1) державна фінансова підтримка аграрного сектору (враховуючи підтримку машинобудування для аграрного сектору); 2) державна фінансова підтримка експортної діяльності вітчизняних виробників; 3) державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання в цілому.

Автори статті [11] під поняттям «державна фінансова підтримка» розуміють державні заходи з фінансового сприяння і в інтересах суб'єктів господарювання, що створюють для цих суб'єктів переваги (прямі чи приховані), які мають вартісну оцінку. Автори теж пов'язують надходження такої підтримки з джерелами надходження (коштами місцевого або державного бюджетів, або фінансовими ресурсами державних підприємств).

У своїх дослідженнях Д. Лічак вирізняє державну підтримку як механізм, що стимулює суб'єктів господарювання до здійснення раціональної та економічно обґрунтованої господарської діяльності [5]. Автор акцентує увагу на стимулюванні (спонукальних діях суб'єктів до активізації господарської діяльності).

Достатньо ґрунтовне дослідження теоретичних конструкцій щодо визначення державної фінансової допомоги в цій предметній галузі проведено О. Ліллемяе [4]. Науковець стверджує, що є низка критеріїв, яким має відповідати державний захід для того, щоб вважатися державною фінансовою допомогою:

1) наявність державних ресурсів. Цей критерій необов'язково пов'язаний з надходженням грошових коштів з державного та місцевого бюджетів, а може бути як надання податкових, митних пільг. У межах «концепції державної допомоги», запропонованої О. Ліллемяе, виокремлюють три наукові підходи до трактування цього критерію (наявність державних ресурсів).

Перший підхід орієнтує на державне регулювання (втручання), що надає конкурентні переваги суб'єктам господарювання. Другий підхід полягає в акцентуванні на джерелах надходження коштів суб'єктам господарювання в межах фінансової підтримки. Третій підхід не пов'язує надходження коштів з джерелом (державним чи місцевим), а головну увагу приділяє наявності державного фінансового контролю. Таким чином, кошти в межах третього підходу необов'язково є державними, а можуть надходити від приватних підприємств, але контролюючим суб'єктом завжди є держава;

2) передача суб'єкту господарювання державних ресурсів має сформувати економічну вигоду, яка дозволяє йому отримати конкурентну перевагу порівняно з іншими;

3) вибірковість (селективність) допомоги на реалізацію заходу. Це означає селективність щодо конкретних продуктів чи підприємств;

4) викривлення конкуренції внаслідок надання такої державної допомоги.

У нормативно-правовому полі державна допомога регламентується ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [13].

На підставі п. 1. ст. 1 наведеного Закону державна допомога суб'єктам господарювання – це підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності [13]. Повністю погоджуємося з аргументами науковців щодо відсутності одного з

перерахованих вище критеріїв у нормативному трактуванні; а саме: наявності і можливості здійснення державного фінансового контролю за грошовими коштами, що надаються в межах цієї допомоги.

Поняття «державної фінансової підтримки» тісно пов'язане з поняттям «гранту». Термін «грантова підтримка», «грант» зустрічається у багатьох нормативно-правових актах України. Наприклад, в Законі України № 848 (ст. 5) надається таке трактування терміна: грант – фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними організаціями для розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової та науково-технічної діяльності, проведення конкретних фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, зокрема на оплату праці наукових (науково-педагогічних) працівників у рамках їх виконання, за напрямками й на умовах, визначених надавачами гранту [15]. Аналіз цього твердження надає можливість виокремити суб'єкт надання такої фінансової підтримки (державна, фізичні та юридичні особи, міжнародні суб'єкти), відмітити форму надання такої допомоги (грошова у вигляді фінансових ресурсів або інша (інші види ресурсів), умови надання такої допомоги (безоплатна та безповоротна основа), мета надання такої підтримки (здійснення наукової, науково-технічної, іншої діяльності, спрямованої на створення нових об'єктів інтелектуальної власності).

Інший Закон № 2778 (п. 3., ч. 1, ст. 1) визначає грант таким чином: «... це фінансові ресурси, надавані на безповоротній основі суб'єкту, який провадить діяльність у сфері культури, для реалізації культурно-мистецького проекту» [14]. На наведене поняття впливає сфера діяльності, в якій воно застосовується.

Відповідно до ст. 1 Закону № 601 термін «грант» ідентифікується як сукупність грошових коштів (фінансових ресурсів), надаваних на безоплатній, безпроцентній і безповоротній основі суб'єктам господарювання та фізичним особам за результатами конкурсного відбору, для реалізації програм, проєктів, заходів, а також для інституційної підтримки суб'єктів видавничої справи незалежно від форми власності» [12]. В цьому випадку теж виділяється вид господарської діяльності, в межах якого уточнюється поняття «грантових коштів».

Відповідно до МСБО (IAS) 20, компанія визнає державний грант, якщо вона впевнена, що зможе забезпечити дотримання певних умов і грант буде отримано. Компанія визнає державний грант у прибутку чи збитку на систематичній основі протягом періодів, у яких компанія визнає відповідні витрати, для компенсування яких ці гранти призначалися [7].

В нормативно-правовому полі поширене і визначення бюджетного гранту як різновиду гранту. Наприклад, Податковий кодекс України визначає бюджетний грант (пп. 14.1.277¹ ПКУ) як цільову допомогу у вигляді коштів або майна, що надають на безоплатній і безповоротній основі за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги для реалізації проєкту або програми у сферах культури, туризму та в секторі креативних індустрій, спорту й інших гуманітарних сферах у порядку, встановленому законом [10]. Особливістю бюджетного гранту є те, що перелік суб'єктів, які можуть бути в ролі надавачів бюджетних грантів, встановлює Кабінет Міністрів України.

Декомпозиційний аналіз терміна «грант» зазначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Декомпозиційний аналіз терміну «гранта» на підставі оцінки наукових підходів

№ з/п	Ідентифікація поняття «грант»	Ознаки, покладені в основу трактування	Пояснення
1	Грант – це:		
		Форма надання (грошова та інша)	Фінансові та інші ресурси
2		Умови надання	Безоплатне, безповоротне, цільове фінансування
3		Суб'єкт надання	Фізична, юридична особа, суб'єкт міжнародного права
4		Джерело надання	Кошти державного та/або місцевих бюджетів, міжнародна технічна допомога
5		Мета надання	Реалізація проєкту, програми, заходів, інституційного проєкту
Уточнене трактування гранту: це сукупність фінансових та інших ресурсів, наданих на умовах безоплатного, безповоротного, цільового фінансування за рахунок різних джерел (коштів державного, місцевого бюджетів, міжнародної технічної допомоги) з метою реалізації певного заходу або інвестиційного проєкту			

Джерело: складено автором на підставі [12–15]

Таким чином, на підставі проведення термінологічного аналізу відмінностей між поняттями «грант», «державна фінансова підтримка», «державна фінансова допомога» було зазначено таке: поняття «державна фінансова підтримка» за змістовним наповненням є ширшим поняттям, ніж «державна фінансова допомога», оскільки останнє має відповідати низці критеріїв, визначених для державних заходів, які характеризують її сутність. Щодо співвідношення понять «грант» або «грантова фінансова допомога» та «державна фінансова допомога» зроблено висновок, що грант – це сукупність фінансових та інших ресурсів, наданих на умовах безоплатного, безповоротного, цільового фінансування за рахунок різних джерел (коштів державного, місцевого бюджетів, міжнародної технічної допомоги) з метою реалізації певного заходу або інвестиційного проекту. Водночас поняття «державної фінансової допомоги» є ширшим, оскільки містить різноманітні види, зокрема і грантову підтримку.

Під час дослідження питань використання грантових коштів є важливим вивчити питання їх класифікації за різними ознаками. Передусім слід зазначити, що фінансова допомога (використання грантових коштів) може бути зовнішньою та внутрішньою. Зовнішня допомога надається із зовнішніх джерел (її часто називають міжнародною допомогою та суб'єктами її надання є МВФ, Світовий банк, ЄБРР тощо). Особливо важлива роль зовнішньої фінансової допомоги для України в період воєнного часу у війні проти росії. Вона призначена для нівелювання негативного впливу інфляційних процесів та сприятиме забезпеченню відповідного рівня стійкості економіки України.

Аналітика підтримки зовнішніх партнерів в умовах воєнного часу засвідчує зростання обсягу такої допомоги. Наприклад, у 2023 році зовнішнє офіційне фінансування досягло 37,0 млрд дол. порівняно з 2022 роком (31,1 млрд дол.). Основними кредиторами для України стали Світовий банк, МВФ, уряд Великобританії, Канади, Франції, Нідерландів. Якщо говорити про відсоткове співвідношення кредитів та грантів, то 46 % від зовнішнього фінансування – це гранти, а 54 % – кредитні кошти [3]. З нашої точки зору, слід збільшувати відсоток грантових коштів у системі зовнішнього фінансування для пошуку можливостей післявоєнного відновлення країни, оскільки зростання зовнішніх кредитів призводить до підвищення рівня боргової залежності України.

Досліджуючи поділ державної фінансової допомоги за ознаками, зазначимо таке. Найбільш поширеним підходом до визначення видів державної допомоги є її поділ за видами господарської діяльності суб'єктів, які є її отримувачами. Наприклад, Т.В. Некрасова стверджує, що слід вирізняти напрями, що визначають приналежність суб'єктів господарювання – отримувачів допомоги до тієї чи іншої галузі економічної діяльності [8]. Це дозволяє виділити такі ознаки класифікації: 1) загальнодержавна фінансова допомога, яка надається суб'єктам господарювання, що мають відповідати певним критеріям. Така допомога надається на підставі відбору на паритетних умовах; 2) галузева фінансова допомога, що надається в межах визначеної галузі; 3) регіональна фінансова допомога, яка надається для вирівнювання існуючих диспропорцій соціально-економічного характеру.

Залежно від суб'єктів отримання допомоги розрізняють індивідуальну (надається конкретній категорії суб'єктів господарювання) та загальнодержавну (надається відповідно до критеріїв, встановлених законодавством). Також автор виокремлює додатково класифікаційні ознаки допомоги (за суб'єктами, за терміном та умовами надання, за характером).

Користуючись нормами Європейського Союзу, а саме: положеннями Регламенту 659/1999 від 22.03.1999 року, автори С.Мельник та І.Феофанова вирізняють також нову та існуючу державну допомогу. Такий поділ обумовлений наявністю додаткових процесуальних дій, які необхідно здійснити для затвердження та можливості одержання нової допомоги. На відміну від нової допомоги, існуюча допомога передбачає використання схем надання її, затверджених до введення в силу Маастрихтського договору [6].

Поширеним у науковій літературі правового характеру є поділ державної допомоги на горизонтальну, секторальну та регіональну. Зокрема, таку класифікацію наводять О.Нів'євський, С.Таран та Н.Лещенко [9]. Призначення горизонтальної допомоги – підтримка навколишнього середовища, вирішення соціальних проблем (наприклад, безробіття), підтримка малого та середнього бізнесу тощо. Регіональна допомога має власний спектр призначення, орієнтований на вирішення проблем конкретного регіону. Секторальна підтримка передбачає підтримку окремих секторів економіки (зазвичай, металургійна галузь, суднобудування, теле- та радіомовлення тощо).

В цілому варіант поділу державної допомоги на галузеву та горизонтальну більше відповідає європейському досвіду та досліджується у працях О.Ліллемяє [4]. Автор зазначає, що надання галузевої державної підтримки може негативно вплинути на конкуренцію в регіоні. Водночас, на думку автора, слід віддавати перевагу горизонтальній державній підтримці, враховуючи її охоплення більшістю підприємств. Про переваги горизонтальної державної фінансової підтримки, порівняно з галузевою, також пише Н.Бакіла, визначаючи її «... більш оптимальною для створення більш життєздатної європейської економіки на міжнародному рівні» [2].

У деяких джерелах можна зустріти поділ державної допомоги на основі рівнів легалізації, тобто встановлення допустимості отримання її суб'єктами господарювання згідно з нормативно-правовими

актами. Рівень цієї допустимості визначається відповідністю критеріям правомірності чинного законодавства. Мельник С. та Феофанова І. виокремлюють три рівні: 1) базовий рівень відображає види державної фінансової допомоги, що регламентовано ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»; 2) рівень, що можна зарахувати до спеціального (базового) законодавства з необхідністю приведення існуючих нормативно-правових актів до зазначеного вище ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»; 3) рівень, до якого слід зарахувати прикладну реалізацію законодавчих норм на місцевому рівні [6]. Наведена класифікація має значення за оцінки юридичних аспектів призначення державної допомоги.

Також зустрічається класифікація видів державної фінансової допомоги залежно від суб'єктів її отримання. Наприклад, її часто надають суб'єктам середнього та малого бізнесу, що обґрунтовується тим, що саме такий бізнес є визначальним сектором для темпів економічного зростання держави. Види державної фінансової допомоги за різними класифікаційними ознаками вказано в таблиці 2.

Таблиця 2

Види державної фінансової допомоги за різними класифікаційними ознаками

№ з/п	Ознаки класифікації фінансової допомоги	Види державної фінансової допомоги, вирішені за визначеними ознаками
1	Рівень надання державної допомоги	Загальнодержавна; регіональна; галузева
2	Суб'єкти-одержувачі	Індивідуальна та загальнодержавна
3	Термін надання	Коротко- та довгострокова
4	Умови надання	Безповоротна та поворотна
5	Характер	Імперативна та субсидіарна
6	Спрямованість (напрямок використання)	Інвестиційна та дотаційна

Джерело: складено на підставі [2; 4; 6; 9]

На наш погляд, уточнена класифікація видів державної фінансової допомоги сприятиме розширенню напрямів її призначення та надання, особливо в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, на підставі проведення термінологічного аналізу відмінностей між поняттями «грант», «державна фінансова підтримка», «державна фінансова допомога» було визначено таке: поняття «державна фінансова підтримка» за змістовним наповненням є ширшим поняттям, ніж «державна фінансова допомога», оскільки останнє має відповідати низці критеріїв, визначених для державних заходів, які характеризують її сутність.

Виділено критерії державного заходу, які ідентифікують його як державну фінансову допомогу: 1) наявність державних ресурсів; 2) наявність економічної вигоди (конкурентної переваги), яка виникає під час передачі суб'єкту господарювання державних ресурсів; 3) вибірковість (селективність) допомоги на реалізацію заходу; 4) викривлення конкуренції внаслідок надання такої державної допомоги; 5) необхідність здійснення державного фінансового контролю. Щодо співвідношення понять «грант» або «грантова фінансова допомога» та «державна фінансова допомога» зроблено висновок, що грант – це сукупність фінансових та інших ресурсів, наданих на умовах безоплатного, безповоротного, цільового фінансування за рахунок різних джерел (коштів державного, місцевого бюджетів, міжнародної технічної допомоги) з метою реалізації певного заходу або інвестиційного проєкту. Водночас поняття «державної фінансової допомоги» є ширшим, оскільки містить різноманітні види, зокрема й грантову підтримку. Уточнено класифікацію видів державної фінансової допомоги за різними ознаками, що сприятиме розширенню напрямів її призначення та надання, особливо в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення.

Список використаної літератури:

1. *Алексеева К.* Державна підтримка розвитку аграрного бізнесу в умовах глобальних загроз / *К.Алексеева* // Наукові перспективи. – 2023. – № 2 (32) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/3868/3889>.
2. *Băcila N.* The relation between state aid and economic development in the European Union / *N.Băcila* // The Romanian Economic Journal. – 2010. – № 36. – P. 111–122.
3. *Жажина К.* Оцінка зовнішньої фінансової допомоги та державний борг України у 2022-23 роках / *К.Жажина, В.Антоненко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/34397/1/%D0%96%D0%B0%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98.pdf>.
4. *Ліллемяе О.Е.* Господарсько-правове забезпечення державної допомоги суб'єктам господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / *Ліллемяе О.Е.* – Київ, 2016. – 201 с.

5. Личак Д. Проблеми визначення поняття «державна підтримка суб'єктів господарювання / Д.Личак // Актуальні проблеми держави та права : збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 50. – С. 403–411.
6. Мельник С.Б. Правомірна державна допомога суб'єктам господарювання: законодавче відображення / С.Б. Мельник, І.М. Феофанова // Forum Prava. – 2019. – № 57 (4). – С. 59–65.
7. МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу»: Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/document/92432/МСБО_20.pdf.
8. Некрасова Т.В. Правове регулювання державної допомоги суб'єктам господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Т.В. Некрасова. – Донецьк, 2009. – 216 с.
9. Нів'євський О. Правове регулювання надання державної допомоги в Європейському Союзі та в Україні. Шляхи адаптації законодавства України / О.Нів'євський, С.Таран, Н.Леценко. – К. : ЦУЛ, 2007. – 180 с.
10. Податковий кодекс України : затверджено Наказом Президента України від 02.12.10 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
11. Поповенко Н.С. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні / Н.С. Поповенко, О.В. Ганенко // Економіка; реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 1 (2). – С. 126–132.
12. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні : Закон України від 06.03.2003 р. № 601-IV.
13. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 16 січня 2003 року №436-IV.
14. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI.
15. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України № 848 від 26.11.2015 р. № 848-VIII.

References:

1. Alekseeva, K. (2023), «Derzhavna pidtrymka rozvytku ahrarnoho biznesu v umovakh hlobalnykh zahroz», *Naukovi perspektivy*, No. 2 (32), [Online], available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/3868/3889>
2. Băcila, N. (2010), «The relation between state aid and economic development in the European Union», *The Romanian Economic Journal*, No. 36, pp. 111–122.
3. Zhazhyna, K. and Antonenko, V., «Otsinka zovnishnoi finansovoi dopomohy ta derzhavnyi borh Ukrainy u 2022-23 rokakh», [Online], available at: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/34397/1/%D0%96%D0%B0%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98.pdf>
4. Lillemae, O.E. (2016), *Hospodarsko-pravove zabezpechennia derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia*, Ph.D. Thesis of dissertation, 12.00.04, Kyiv, 201 p.
5. Lichak, D. (2009), «Problemy vyznachennia poniattia «derzhavna pidtrymka subiektiv hospodariuvannia», *Aktualni problemy derzhavy ta prava*, Zbirnyk naukovykh prats, Issue 50, pp. 403–411.
6. Melnyk, S.B. and Feofanova, I.M. (2019), «Pravomirna derzhavna dopomoha subiektam hospodariuvannia: zakonodavche vidobrazhennia», *Forum Prava*, No. 57 (4), pp. 59–65.
7. Ministerstvo finansiv Ukrainy, *MSBO 20 «Oblik derzhavnykh hrantiv i rozkryttia informatsii pro derzhavnu dopomohu»*, [Online], available at: http://www.minfin.gov.ua/document/92432/MSBO_20.pdf
8. Nekrasova, T.V. (2009), *Pravove rehuliuвання derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia*, Ph.D. Thesis of dissertation, 12.00.04, Donetsk, 216 p.
9. Nivievskiy, O., Taran, S. and Leshchenko, N. (2007), *Pravove rehuliuвання nadannia derzhavnoi dopomohy v Yevropeiskomu Soiuzi ta v Ukraini. Shliakhy adaptatsii zakonodavstva Ukrainy*, TsUL, K., 180 p.
10. *Podatkovi kodeks Ukrainy*, zatverdzheno Nakazom Prezidenta Ukrainy vid 02.12.10 r. No. 2755-VI, [Online], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
11. Popovenko, N.S. and Hanenko, O.V. (2012), «Derzhavna pidtrymka rozvytku maloho biznesu v Ukraini», *Ekonomika, realii chasu*, Naukovyi zhurnal, No. 1 (2), pp. 126–132.
12. *Pro derzhavnu pidtrymku knyhovydavnychoi spravy v Ukraini*, Zakon Ukrainy vid 06.03.2003 r. No. 601-IV.
13. *Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia*, Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku No. 436-IV.
14. *Pro kulturu*, Zakon Ukrainy vid 14.12.2010 r. No. 2778-VI.
15. *Pro naukovu i nauково-tekhnichnu diialnist*, Zakon Ukrainy No. 848 vid 26.11.2015 r. No. 848-VIII.

Виговська Наталія Георгіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-7129-6169>

Наукові інтереси:

- публічні фінанси;
- корпоративні фінанси;
- державний фінансовий контроль.

Цисар Олена Володимирівна – магістрант освітньо-професійної програми 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Наукові інтереси:

- корпоративні фінанси;
- інвестиційні проекти.

Vyhovska N.G., Tsysar O.V.

State financial assistance: essence, identification criteria, classification

The article is devoted to the study of the essence, identification criteria and classification of state financial assistance. It was noted that the variety of forms, types, and directions of provision of grant funds determines the need to clarify the theoretical foundations of providing state financial support to economic entities, which actualizes the topic of scientific research. The purpose of the article is to define the concept of "state financial assistance" based on the evaluation of scientific approaches to its interpretation, the selection of criteria for its identification and the clarification of the classification features of its division for further research into the directions of appointment and provision. The study of scientific literature on the directions of providing assistance to enterprises made it possible to identify «theoretical gaps» in its interpretation, caused by different perceptions of its content. Based on the terminological analysis of the differences between the concepts of «grant», «state financial support», «state financial assistance», the following was determined: the concept of «state financial support» is a broader concept than «state financial assistance» in terms of content, since the latter should meet a number of criteria defined for state measures that characterize its essence. The article highlights the criteria of a state measure that identifies it as state financial assistance: 1) availability of state resources; 2) the presence of an economic benefit (competitive advantage) that arises when the economic entity is transferred state resources; 3) selectivity (selectivity) of assistance for the implementation of the measure; 4) distortion of competition due to the provision of such state aid; 5) the need for state financial control. Regarding the relationship between the concepts of «grant» or «grant financial assistance» and «state financial assistance», it was concluded that a grant is a set of financial and other resources provided on the basis of free, non-refundable, targeted financing at the expense of various sources (funds from state, local budgets, international technical assistance) for the purpose of implementing a specific event or investment project. At the same time, the concept of state financial assistance is broader, as it includes various types, including grant support. The authors clarified the classification of types of state financial assistance according to various characteristics, which will contribute to the expansion of the directions of its appointment and provision, especially in the conditions of wartime and post-war reconstruction.

Keywords: state financial aid; state financial support; grant; post-war recovery.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2023.